

נר שלום

ומתפלל העמידה ואם חל להיות בשבת
אומרים תיכף אחר תפלת העמידה ויכולו
וברכה מעין ז' ואח"כ יאמרו את ההלל כי
תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם.

ואח"כ מברך השליח ציבור לגמור את
ההלל ברוב עם [ומכוין צנכט] לפטור כל
הקהל בברכה זו וגם את ההלל
שבהגדה.

קודם תפלת העמידה יוסיף לומר פסוק
אלה מועדי ה' וכו' ואין זה חשיב להפסק
בין גאולה לתפלה ונחשב כגאולתא
אריכתא [לצוץ סימן תפ"ז].

ואם חל להיות בשבת אומרים
תחילה פסוק ושמרו בני ישראל את
השבת ואחר כך פסוק אלה מועדי
ה' וכו'.

סעיף ג'

יום טוב דפסח שחל להיות בשבת^(א) צריך לומר ברכת מעין שבע כשאר יום טוב שחל להיות בשבת אף על פי שנראה שאין לה מקום מכל מקום צריך לאומרה גם בליל פסח שחל להיות בשבת והרש"ש זנהר שלום דף ל"ז ע"ג.

נר שלום

ואחריו בשו"ת וישב הים להרה"ג המקובל הרב יעקב הלל שליט"א [חלק א'] סימן ט"ז שהאריך טובא בטוב טעם ודעת שאחריהם כמעט אין להוסיף אלא אם נרצה לכפול הדברים.

וראיתי שבשו"ת דעה והשכל וגם בוישב הים יגעו וטרחו להסביר את דברי הרש"ש על פי הסוד וגם כיצד יכון דבריו על פי הפשט.

לא כן אני דלדידי חזי לדרך בדרך הרב פתח עינים שדברי הרש"ש מיוסדים על דרך הסוד בלבד ואינם נוגעים לדברי הפוסקים כלל ועיקר.

וכבר נאחז"ו בסב"ך מרבתינו הפוסקים שמדדו דברי הרש"ש על פי הפשט ויצאו לתמוה כיצד הרש"ש שהוא מן האחרונים חולק בסברא על הר"ן שהוא מן הראשונים.

ובאמת דבר זה לא יעלה על הדעת לחשוד שרבנו הרש"ש פסק הלכה בספרו הטהור נהר שלום על דרך הפשט בשעה דחזינן שכולו שידוד מערכות בתורת הסוד לרבנו האריז"ל. וכל לומד ותיק או אפילו מתחיל יודע כי כל ספר נהר שלום נכתב על דרך הסוד ואין שום ענין שהרש"ש דן עליו לפי פישוטם של

(א) בשבת צריך לומר מעין ז'.

הנה מזה שנים רבות הנהגתי בישיבתנו הקדושה לומר ברכה מעין ז' כשחל פסח להיות בשבת.

והגם שיש מפוסקי ומורי הוראות שהורו שלא לברך מכל מקום אנן אתכא דהרש"ש סמכין ומכדו וממימיו שתינן ולא זזים כמלוא זיו מפה קדשו.

וזה לנו שנים ששנינו ושילשנו לעסוק בהאי סוגיא ולא ראינו שום חידוש דבהא נחתינן ובהא סלקינן ולאותה מסקנא אסיקנא וסוף מסקנה כבתחילה עלתה לנו שכל דברי הרש"ש קיימים לעשותם הלכה למעשה ואין בהם חששא וגרם חששא ח"ו של ברכה לבטלה.

ומאז ועד היום ראיתי להפוסקים וכן חכמי ורבני המקובלים עורכי תשובות שכתבו להוכיח דברי הרש"ש זיע"א. ותחילתו ^{אוצר החכמה} להגה"ק הרב פתח עינים על הכוונות (דף ע"ט ע"ז) שכתב בקיצור נמרץ לדחות את דברי הראשון לציון הסה"ר גאגין שהשיג על הרש"ש.

ואחריו ניצב כצור החלמיש הגאון הגדול מקובל רב החסיד הרב ישכיל עבדי חלק ו' (דף רל"ז סימן ח' אות ז') וכן בדעה והשכל [חלק ז' סימן ט"ז] שהאריך להסביר האי סוגיא באריכות.

נר שלום

לחכמי המערב שהיו חכמים נבונים וידועים בחכמת הדקדוק לשאול מאת הרש"ש שאלה בחכמת הניקוד. וממה ששאלו לו בדוקא משמע שרצונם לשמוע את דעתו בהיות והוא היה הסמכות העליונה בחכמה הקבלה בעת ההיא.

ודו"ק מינה ואוקי לאתרין שגם בנושא של ברכת מעין שבע כשחל ליל פסח להיות בשבת שאלוהו לידע כיצד לנהוג על פי הסוד.

ויתבונן המתבונן שגם השואלים היו מקובלים גדולים וגם המשיב היה רבן של כל המקובלים ומעתה מהיכא תיתי לסבור ששאלוהו על דרך הפשט ובאמת דכל בעל שכל ישר לא יסבול טענה שכזאת.

ואדרבא כאן בשאלתם על ברכה מעין שבע הדבר יותר מחודד שרצונם לידע כיצד לנהוג ע"פ הסוד יותר ממה ששאלו כיצד לנקד את שם אדני"י.

עיינ בשאלתם שהובאה בנהר שלום ודף ל"א ע"א שאלה ס"ו שכך הוא וז"ל: אם יש לומר ברכת מעין שבע בליל פסח כשחל בשבת ולסמוך על הרב חמדת ימים שאומר כן היפך פסק שולחן ערוך ההולך אחר רוב בנין ורוב מנין עכ"ל.

וכדי לעמוד על נכון על כוונת השאלה וכדי שיוכל הלומד לבחון בצדק אם חכמי המערב שאלו להרש"ש וציפו ממנו מענה לשון על דרך הפשט או דילמא דכל כוונתם היתה שיפסוק להם על דרך הסוד, צריך שנציג לך כאן את דברי הרב חמדת ימים שמשם באו חכמי המערב וכפי שכתב כל זה בחלק שבת פרק ו' ודף מ"ז סע"ג וז"ל: ואולם לפי סודן של דברים מרוממת היא [נכונה מעין ז'] להמשיך מז'

דברים. ותתייגע לחפ"ש ולא תמצא שורה א' מדברי קודשו ברחובות הנהר ובנהר שלום שדיבר בפישוטם של דברים ובמקום פשוט שכזה לא ראיתי לנכון להצדיק או לתת ראייה דבכהאי גוונא אימא לך זיל קרי בי רב.

גם דברים אחדים שנכתבו בנהר שלום שנראה שהשיב לשואליו על דרך פשוט גם הם על דרך הסוד אלא שכך דרכו לקצר ועל פי השאלה להשיב.

לך נא ראה מה שכתבנו בס"ד בדברי שלום חלק ב' וסימן ל"ח סעיף ט' להביא ממה שנשאל הרש"ש מאת חכמי המערב כיצד יהיה ניקוד שם אדני"י. והשיב שצריך לקרותו בחטף פתח וכך נוהגים האשכנזים וכן כתב הרב מגן אברהם והנכון לקרותו בחטף פתח ולא בשבא ואין לשנות עכ"ד. ודו"ק שתחילה הביא דברי הרב מגן אברהם שדעתו שצריך לקרותו חטף פתח ואח"כ כתב "והנכון לקרותו בחטף פתח ואין לשנות".

וכוונתו שמלבד מה שפסק הרב מג"א שיש לקרותו בחטף פתח הנכון על פי הסוד הוא לקרותו כך ואין לשנות.

ודבריו באו בקיצור נמרץ ביותר על אף שבידיעותיו העמוקות יכל לכתוב להם גוילים שלימים בגודל הרקיע לנמק תשובתו בדרך הסוד אלא שעלתה בדעתו לקצר היכן שראה לעצמו לקצר ומי יעמוד בסוד ה'.

ומוכרח הוא להעמיד כך כי כבר נודע שיצא טבעו ושמעו של הרש"ש בכל העולם והוא היה רבן של כל המקובלים ומזמן רבנו האריז"ל ועד זמנו לא קם ולא יקום איש אשר רוח אלקים בקרבו לדעת את רזי חכמת הנסתר על בוררין ומה להם

אוצר חכמה

נר שלום

ששאלוהו בחיטים וענה להם בשעורים וחלילה וחלילה דאין הרש"ש חשוד על כך.

וביותר יש גם להוציא זה מתוך לשון השאלה של חכמי המערב שכתבו אם לסמוך על הרב חמדת ימים שפוסק שעל פי הסוד שיש לומר הברכה מעין שבע על אף שהוא מנוגד לפסק מרן השולחן ערוך.

ובקיצור כוונתם היתה לשאול דהאם כחו וסמכותו של הרב חמדת ימים בכתבי רבנו האריז"ל היא גדולה עד כי אפשר לעשות הלכה למעשה כמותו היפך ממרן בשולחן ערוך.

והשיבם הרש"ש כגמולם בנהר שלום [דף ל"ב ע"ב] וז"ל: יום טוב דפסח שחל להיות בשבת צריך לומר ברכה מעין ז' כשאר ימים טובים שחל להיות בשבת אף על פי שנראה שאין לה מקום מכל מקום צריך לאומרה גם בליל פסח שחל להיות בשבת כיון שהוזכרה בתלמוד שבת ודף כ"ז ולא חלקו בין פסח לשאר ימים טובים ואותו החילוק שכתב הר"ן הוא מסביר עכ"ל.

ותשובת הרש"ש צריכה לימוד והסבר. כיון דאי אמרין ששאלת חכמי המערב היתה לדרוש ממנו כיצד לנהוג ע"פ הסוד ותשובתו באה במושלם ע"פ הסוד אם כן דבריו טעונים הקדמה ואריכות והסבר נרחב וזה החלי:

כתב רבנו האריז"ל בשער הכוונות [דף ע"ז ע"ד] וז"ל: פתח דברי ראיתי לבאר ענין המועדים וחולו של מועד וחנוכה ופורים וראש חודש וכו'.

הנה ענין זמנים אלו ושל מועדי ה' הוא התנצוצות האורות העליונים בזמנים אלו

עליונות ממנה ולפיכך אין אומרים אותה ביום טוב מפני כי הארה זו נמצאת לכלה בשבת בלבד כי היא בסוד בת ז' ולכן בכל התפלות הם שבעה כדי להאיר בה מלמעלה, ולכן בשבת אומרים ברכת מעין ז' שהרי נאמר בה מנורת זהב כולה ושבעה נרותיה עליה הרי כנגד ז' של תפלת ערבית ושבעה ושבעה מוצקות כנגד שחרית ומנחה נמשך כל זה לנרות אשר על ראשה ומשם נמשכים לה ולכן בערבית חוזרים ואומרים ברכת מעין שבע כדי להמשיך לה משש [ספירות] עליונות ממנה ולפיכך צריך לכוין ברמז השבעה ברכות הרמוזים בה הו' אותיות אהיה יה"ו והז' מרגלאן כדרך הכוונה בתפלה, מה שאין כן ביום טוב לכן אין אומרים אותה ביום טוב ואין מזכירין ביום טוב ברכת מעין שבע וכו'.

ולפי טעם פנימיותן של דברים אלו אין למנוע מלאומרו כל ליל שבתות אף כשחל להיות יום אחד של פסח בשבת אף כי לפי הפשט לא יתכן כי אז משומרת מן המזיקין כמ"ש הראשונים עכ"ל.

דו"ק ודייק היטב בלשונו של הרב חמדת הימים שכל מה שכתב לחייב לומר ברכה מעין שבע בלילי שבת אפילו כשחל פסח בליל שבת הוא על פי "פנימיותן של דברים" כפי שהתבטא. וביותר דו"ק מלשון שפתח דבריו וכתב "לפי סודן של דברים" וכו'.

ומעתה צא וחשוב אם פסק דינו של הרב חמדת ימים הוא על פי הסוד שצריך לומר הברכה מעין שבע מהיכא תיתי לומר שהשואלים ששאלו מהרש"ש על פסק דינו של הרב חמדת ימים יהיו מכוונים על פי הפשט. הרי זה דומה למי

נר שלום

ודע כי בזמן שנתקנים זו"ן דזמנים שהם שייכים למועדות נתקנים גם כן זו"ן דימים. וכן בהיפך בשאר ימי השבוע שאז נתקנים זו"ן דימים גם זו"ן דזמנים נתקנים.

וכוונת הדברים לומר דהנה מוכרח הדבר שהחגים יחולו בימות השבוע וכגון השנה שנת תשס"ו חל חג הפסח ביום חמישי, נמצא דמצד יום חמישי הוא חג הפסח ומאידך יום חמישי הוא יום ששייך למערכת הימים.

אם כן מוכרח על אף שבחג הפסח מתקנים את זו"ן דזמנים מכל מקום כיון שנופל הוא ביום חמישי לכן בדין שגם זו"ן דימים יהיה נתקן ביום זה.

וכן בהיפך הגם שבכל יום מימות השבוע אנו מתקנים בזו"ן דימים הרי גם זו"ן דזמנים יהיה נתקן יחד אלא שגמר תיקונם של זו"ן דזמנים הוא רק כשניכרת הארתם שאז הוא גמר תיקונם כגון פסח וגמר תיקונם והארתם ניכרת מט"ו עד כ"א בניסן שאז הולכת הארתם ומתגברת ואז בחינת הימים אינם ניכרת ואז זו"ן דזמנים נתקנים בבחינת ארובות השמים נפתחו.

נמצאנו למדים שבכל ימות השנה אנו מתקנים את הזו"ן דימים וגם את זו"ן דזמנים אלא שכל כוונתנו תהיה על העיקר וממילא הטפל יתוקן מאליו שלא על ידינו.

והיינו דבימים טובים שהוא העיקר יתוקנו זו"ן דזמנים, וזו"ן דימים יהיו טפלים אליהם ויתוקנו מאליהם שלא על ידינו. ובשאר ימות השנה שלא בעת המועדים יתוקנו זו"ן דימים ובהם אנו מכוונים וזו"ן דזמנים יהיו טפלים אליהם ויתוקנו מאליהם שלא על ידינו.

ולפי הזמן אם בחדס [נפסח] אם בגבורה [נכ"ה, יו"כ וסוכות] או בת"ת [נשנזעות] או בנה"י [מנוכה ופורים] כל א' מתגלה לפי העת והשעה.

ודע כי אף על פי שבכל ששה ימי החול פועלים ז' מידות אלו כנודע, אינו דומה פעולתם בששת ימי החול ופעולתם בימים אלו כי פעולתם בששת ימי החול הם פועלים על ידי אצילות בבריאה ובריאה ביצירה [נארץ ישראל] ויצירה גם כן בעשיה [נחולה לארץ] כגון יום ראשון פועל חסד שבאצילות ומתלבש בחדס דבריאה וחדס דבריאה מתלבש בחדס דיצירה וחדס דיצירה מתלבש בחדס דעשיה.

וכן יום שני בגבורה ויום שלישי בת"ת יום רביעי בנצח חמישי בהוד ששי ביסוד ושביעי במלכות.

אמנם בימים אלו ושל המועדים יתגלו הספירות בזמן ממשלתה כגון פסח חסד דאצילות מתלבש בחדס דבריאה ובריאה לא תתלבש בחדס דיצירה כי מרוב התגלות אור האצילות בבריאה יתבטל אור חסד דיצירה לגמרי דשרגא בטיהרא מאי מהניא וכל שכן אור חסד דעשיה.

הא למה זה דומה למעין הנוטף טיפין טיפין [הם הזו"ן דימים] וארובות השמים [הם הזו"ן דזמנים] נפתחו לרוב ולא ניכרו אותם טיפין הנוטפים כי נתבטלו בריבוי המים היורדים מן השמים ועל דרך זה תקיש לשאר המועדים עכ"ל.

הא לימדנו רבנו האריז"ל שיש ב' בחינות שאנו עוסקים בכל ימות השנה והם זו"ן הימים שנתקנים בששת ימי החול וכן בשבת ובראש חודש. וזו"ן הזמנים שאנו מתקנים במועדים.

נר שלום

דחג"ת ובקידוש שאחר התפלה ממשיכים מוחין דחב"ד דחג"ת דבינה דזו"ן.

עיי' בדברי שלום חלק ה' [סימן רס"ח סעיף ז' שכתבנו כל סוד ברכה מעין שבע ושם כתבנו שהמלכות שהיא נוקבא דז"א שהיא סוד ברכה מעין שבע נמצאת בנה"י ומקבלת מוחין מחג"ת דחג"ת למקומה שבה"י אבל היא אינה עולה לחג"ת דחג"ת לקבל המוחין לכן נקראה ברכה זו ברכה מעין שבע ולא ברכה שבע. עוד עיי' שכתבנו בפרטות סוד ברכה זו קחנו מסם שלא נטרף לכפול הדברים כאן].

נמצאנו למדים שביום חול חזרת הש"ץ מקום תיקונה הוא בחג"ת. גם ברכה מעין שבע מקום תיקונה היא בחג"ת אלא שחזרת התפלה בימי החול הוא בחג"ת דנה"י וברכה מעין שבע הוא בחג"ת דחג"ת ולכן גם ברכה מעין שבע נחשבת כחזרת לתפלת ערבית דשבת כיון שתיקונה הוא בחג"ת דומיא דחזרת התפלה שמתקנת בחג"ת.

וביום חול אחר תפלת ערבית לא תיקנו חז"ל ברכה מיוחדת שתהיה מעין חזרת הש"ץ מטעם שבימות החול כבר מאחרי חצות היום נוטים צללי ערב והדינים הולכים ומתגברים הולכים ומתעצמים עד לעת ערב שאז תוקף הדינים הוא גדול עד למאד שלא שייך היה לתקן ברכה מעין התפלה כי קרוב הדבר שיתאחזו החיצונים בה.

וביום טוב שלא חל להיות בשבת גם כן לא תקנו חז"ל ברכה מיוחדת בתפלת ערבית מעין הברכה כיון שהנוקבא ביום טוב לא מקבלת הארת המוחין מחג"ת דחג"ת כלל ולכן אין מקום לברכה זאת לעת כזאת.

גם דע כי מקום של הזו"ן שנתקן בזו"ן דזמנים הוא בנה"י וחג"ת דנה"י וזו"ן דימים מקום תיקונם הוא בחג"ת ונה"י דחג"ת שבזו"ן.

עוד דע ששבעה ימי השבוע דזו"ן דימים הם כנגד חג"ת נה"י ויום ראשון – חסד, שני – גבורה, שלישי – ת"ת, רביעי – נצח, חמישי – אהר, ששי – יסוד, שבת – מלכות.

וזו"ן דזמנים הם ע"פ סדר זה פסח – חסד, ראש השנה יוה"כ וסוכות – גבורה, שבועות – ת"ת, פורים – נצח, חנוכה – הוד.

גם נודע כי זו"ן הוא בן ו"ק [ששה קלות] וכדי שישתלם צריך להשלים לו מוחין מפרצוף שלישי שהוא ישסו"ת ונקרא בכללות – בינה וכן מוחין מפרצוף רביעי שהם אבא ואימא עילאין ונקרא בכללות – חכמה וכן מוחין מפרצוף חמישי שהוא אריך הנקרא בכללות – כתר.

משך תיקון זו"ן דימים הוא שבעה ימים והיינו דבששת ימי החול אנו ממשיכים לזו"ן מפרצוף השלישי הנקרא בינה שבתפלת הלחש נמשכים מוחין לנה"י דנה"י ובתפלת חזרה גמשכין מוחין לחג"ת דנה"י. ועיי' בדברי שלום חלק ד' דף קס"א וכן בדברי שלום חלק ה' דף קט"ו וכן דף קפ"ח שטרטטו סם הדברים כדי שיוזן הענין.

ובערב שבת בתפלת מנחה נתקן הכתר דנה"י דבינה דזו"ן ומעתה אנו ממשיכים לזו"ן את המוחין השייכים לחג"ת דבינה דזו"ן.

באופן שבקבלת שבת ובתפלת ערבית מושכים מוחין לנה"י דחג"ת ובברכה מעין שבת ממשיכין לזו"ן מוחין מחג"ת

נר שלום

ומה שכתבנו שברכה מעין ז' היא מעין חזרת הש"ץ לתפלת ערבית בשבת דווקא כבר כתב זה רבנו האריז"ל בשעה"כ [דף ע' ע"ב] וז"ל: וזהו סוד ברכת מעין שבע של ליל שבת, והוא כי נודע כי כל חזרת עמידה על ידי השליח ציבור הוא בחג"ת ולכן בשחרית דימי החול שהיא עולה ממש בחג"ת הנקראים מידת יום [כי נה"י נקראים מידת לילה] לכן יש חזרת עמידה גמורה, אבל עתה שאינה עולה שם, אמנם עם כל זה יורד הארה משם אליה לכן היא חזרת מעין שבע ולא גמורה בשבע ממש עכ"ל.

ומהר"י צמח בהגהתו לפרי עץ חיים [דף ל"ח ע"ג] כתב להוסיף על דברי הרב זלה"ה שכתב דברכה מעין ז' היא כעין חזרה וז"ל: פירוש טעם זה [שמעין ז' היא מעין חזרת הש"ץ] לפי שמציאותו לא נמצא כי אם בליל שבת לבד אפילו כשחל יום ראשון של פסח בשבת אומר אותו מה שאין כן כפי הפשט עכ"ל.

והרי"ח הטו"ב בשו"ת רב פעלים חלק ג' חלק אור"ח [סימן כ"ג] גם כן כתב דברכה מעין ז' היא כמו חזרה וז"ל: והנה באמת בחזרה של שחרית שאמרו בה טעם על פי הפשט כדי להוציא שאינו בקי, מצינו לרבנו האריז"ל דיהיב בהאי טעמא שהוא חיוב וצריכה לכל הציבור אף על גב דהתפללו בלחש כולם, וכן בברכה מעין שבע נמי אמר להדיא שהוא חיוב כמו החזרה, ועל מה שתקנו מעין שבע ולא שבע ממש נתן בזה טעם נכון ע"פ הסוד וכמ"ש בשעה"כ [דף ע' ע"ב].

ובאמת מצינו ראינו כי בעיה"ק ירושלים תוב"ב שהיא אתרא דקבלו עלייהו הוראת

מרן ז"ל בשולחן ערוך, וכבר פסק מרן ז"ל בשולחנו הטהור [סימן רס"ח סעיף י'] דאין ^{אומרים} ברכה מעין שבע בבית חתנים ואבלים ^{דליכא} טעמא דמאחרים לבוא וכבר נהגו בכך בירושלים.

עם כל זה אחר שבא חכם הוא רבנו הרש"ש ז"ל החליפו שיטה ונהגו שיאמרו מעין שבע בבית חתנים ואבלים וכאשר העיד הרב פרי האדמה אשר נשתנה המנהג בזמנו ועיין שלמי ציבור [דף קל"ח] וחסד לאלפים.

נמצא עבדי מעשה רב ברכות לשנות המנהג משום דאזלי בתר רבנו האריז"ל דגילה שברכה מעין שבע הוא חיוב במקום חזרה וכו' עכ"ל.

אחר שהראת לדעת כי ברכה מעין שבע היא חובה והיא כמו חזרת הש"ץ לתפלת ערבית של ערב שבת צריך אתה לידע כי מה שאמרו חז"ל בגמ' שבת [דף כ"ד ע"ב] שתקנוה מפני המאחרים לבוא לבתי הכנסת שהיו מצויים מחוץ לעיר והיו חשש שהמאחרים הללו ילכו יחידים בשדה וינזקו מהמזיקין הוא טעם פשוטי כדי לסבר את אזנם של פשוטי העם.

וכך היתה דרכם של חכמנו ז"ל להלביש את סודות ההלכה או המנהג או התקנה שתיקנו בלבוש של טעם הקרוב לסברת השכל של המוני העם כי לא כל מוחא סביל לידע את סוד הדבר.

וכגון בגמ' ראש השנה [דף ל"ב ע"ב] ובפירוש רש"י שם שסדר התקיעות שתוקעים דוקא אחר קריאת ספר תורה וכן במוסף ולא בשחרית הוא על פי מעשה שהיה פעם אחת בעת הגזירה שהיתה על עם ישראל רדפום שונאיהם וחשדום שרוצים לעשות מלחמה עמהם כיון שראו

נר שלום

שנתקנה משום סכנת מזיקין וכו' וזהו טעם הפשט אבל ידוע שכל דברי רז"ל הם על פי הסוד ויש בהם סודות עמוקים שאף על פי כן מלבישים אותם בדרך פשט כידוע ורבנו האריז"ל בשער הכוונות נתן טעם בסוד לברכת מעין שבע והיא כמו חזרת העמידה יעו"ש עכ"ל.

גם ג"ע החיד"א בספרו מחזיק ברכה [סימן תקפ"ז אות ג'] כתב מעין זה בדיון שליח ציבור שלא אמר המלך הקדוש בברכה מעין ז' בעשרת ימי תשובה וז"ל: וכל הרבנים הנזכרים [היינו הרב סיידי כנסת הגדולה והרב פיי חזק] כתבו על פי הפשט [שאינו חוזר] אמנם לפי מה שכתב רבנו האריז"ל דברכת מעין ז' חובה היא ורבתינו ז"ל שאמרו [הטעם] מפני העם שבשדות סו"ד שתו בדברי קדשם והיה העלמ"ה [היינו כוונת החיד"א שחז"ל העלימו את הטעם שעל פי הסוד] אם כן מאחר שכל הרבנים הנז' תלו טעמייהו דאינה חובה [אם כן] בהגלות נגלות אמרי קודש רבנו האריז"ל דחובה היא וגם רבתינו ז"ל כיוונו לסוד הדבר אלא שהיו נותנים טעם לפי הפשט ותחת כבודם הטמינו ברמ"ז בהדי כבשי נראה שתוזר וכו' עכ"ל.

והרי"ח הטו"ב עיין עליו בספרו בן איש חי שנה שניה [פרשת צלק אות א'] שכתב גם כן בדין יין נסך שחז"ל העלימו את הטעם העיקרי והמירוהו בטעם פשטי וז"ל: התורה לא אסרה אלא יין נסך שנתנסך לעבודה זרה ואסרתו בשתיה ובהנאה דאיתקש לזבחי עבודה זרה.

אך רבתינו ז"ל אסרו אפילו סתם יינם של גוים וגם אסרו מגען ביין שלנו הן בשתיה הן בהנאה כדין יין נסך ולא חילקו בו כלום.

לישראל שמתכנסים בבית כנסת ותוקעים בשופר דימו שמתאספים לתקוע תרועת מלחמה וביקשו להרגם לכך תקנו חז"ל לתקוע לבסוף ולא בשחרית כיון שכשרואים את ישראל קוראים קריאת שמע ומתפללים וקוראים בספר תורה ורק אחר כך תוקעים אומרים עסק של מצוה היא זו לישראל ולא עסק של תרועת מלחמה.

עוד טעם אחר שמשום גזירה שגזרו האויבים שלא יתקעו ישראל בשופר והיו אורבים להם עד שש שעות ביום, כיון שראו שאינם תוקעים, שוב לא ארבו להם ותקעו אחרי כן.

ואף על פי שהתבטלה הגזירה לא חזרו למנהג הראשון שחוששין שמא יחזור הדבר לקלקולו ומוטב שתהא להם שהות יותר לתקיעות לכן תוקעים את התקיעות במוסף. אוצר החכמה

ואתה תחזה דכל הני טעמי אין בהם ע"פ הסוד וכל מה שנתנו חז"ל טעמם הוא רק כדי לסבר את האזן של המוני העם כיון שאי אפשר לומר להם את הטעם הנסתר.

ובאמת הטעם שתוקעים התקיעות אחר שחרית וכן במוסף עצמו ולא קודם לכן נבארו במקומו בס"ד בהלכות ראש השנה קחנו משם. מכל מקום בודאי שאין הטעם שכתבו חז"ל בגמ' הוא הטעם העיקרי. וכן הוא בעוד מצות אחרות שנתנו חז"ל טעם לכל דבר על הפן הפשטי.

וכן בברכה מעין שבע הלבישו חז"ל טעם פשטי לחיוב ברכה זו לטעם הנו"ל.

עיין בכה"ח סופר [סימן רס"ח ס"ק ל"ח] שכתב וז"ל: ואומר הש"ץ ברכה מעין ז' וכו'

נר שלום

ואף על פי שאמרו הטעם של הגזרה הזאת הוא בשביל בנותיהם שלא יבואו להתייחד עמהם ויבואו על ידי כך לידי זנות ולידי חיתון וכו' נגמ' עבודה זרה דף ל"ו ע"ב אין זה עיקר הטעם אלא המה ראו ברוח קדשם טעם סוד נסתר ונעלם באיסור זה וגזרו עליו. ודרך החכמים שלא לגלות טעם הסודי ורק אומרים טעם הפשטי, לכך אפילו אם מתבטל טעם הפשטי באיזה זמן לא יתבטל טעם הסודי עד עולם, על כן איסור זה אין לו היתר לעולם בשום זמן ובשום מקום ועונש העובר על זה גדול מאד כי עוקר נשמתו ממקום שנשרשה ואין לו חלק לעולם הבא עכ"ל.

עוד דוגמאות מעין זה תמצא הרבה בספרי הפסוקים ואכמ"ל בזה.

אחרי הודיע ה' אתנו את כל זאת הבוא נבוא לידע את מה שנעשה בתפלת ערבית בליל פסח שחל להיות בשבת.

הנה לעיל כתבנו שבכל הימים נתקנים ב' בחינות שהם זו"ן דזמנים וזו"ן דימים. ועתה בליל פסח שחל להיות בשבת עיקר התיקון שנתקן הזו"ן בתפלת ערבית הוא זו"ן דזמנים כיון שעתה מט"ו ועד כ"א בניסן ניכרת ההארה וגמר תיקונם ברם גם זו"ן דימים נתקן יחד אלא שכיון שהוא טפל לזו"ן דזמנים בבחינת מעין הנוסף טיפין טיפין [זו"ן דימים] וארובות השמים וזו"ן דזמנים נפתחו.

נמצא בק"ש ותפלת העמידה דערבית אנו מתקנים בב' בחינות הזו"ן הנזכרים. היינו דמצד שהוא יום טוב הרי נתקן זו"ן דזמנים במושלם על ידינו ואין צריך להוסיף על תפלת ערבית זו ברכה מעין ז' דומיא דיום טוב שאין שייך לומר בו ברכת מעין ז'. אבל מצד שהוא פסח שחל

ביום שבת ושבת מתקנת בזו"ן דימים לכן בק"ש ותפלת ערבית זו נתקנים זו"ן דימים מאליהם שלא על ידינו מכח זו"ן דזמנים אבל כדי שזו"ן דימים לא יחסר מאותם נתינת הארות דחג"ת דחג"ת לנוק' כבכל ערב שבת לכן חייבים לומר ברכה מעין שבע כיון שאינה נתקנת לעת כזאת ע"י זו"ן דזמנים הפועלים בזה היום.

ודע כי אם לא יאמרו הברכה מעין ז' הרי מגרעות נותנים במאורות שמים ומעוות לא יוכל לתקון.

וטעם הדבר דכיון שתפלת ערבית דליל פסח מתקנת בשתי המקומות גם בזו"ן דזמנים וגם בזו"ן דימים לכן מצד זו"ן דימים חשבינן ליה כאילו הוא שבת גמור שבו נתקן כתר דנה"י דנה"י דבינה דזו"ן ואחר כך בקבלת שבת ובתפלת ערבית [דיוס טו] נתקנים נה"י דחג"ת דבינה דזו"ן [מאליו שלא על ידינו] ואח"כ בברכה מעין ז' נתקנים חג"ת דחג"ת דבינה דזו"ן [מאליו שלא על ידינו] ובקידוש נתקנים חב"ד דחג"ת דבינה דזו"ן. אמנם כל מה שנתקן זו"ן דימים דנה"י דחג"ת [ונתפלת ערבית] בחג"ת דחג"ת [ונצרכה מעין ז'] ובחב"ד דחג"ת [ונקדוש] זה נתקן מאליו שלא על ידינו כיון שבליילה זו נתקנים זו"ן דזמנים וזו"ן דימים טפלים אליו.

גם אל תחשוב בלבך דכיון דזו"ן דימים נתקן מאליו אם כן מדוע יש לומר בפועל הברכה מעין ז'.

ואתה דע לך כי כל מה שכתבנו שזו"ן דימים נתקנים מאליהם הוא כשיש תפלה או ברכה כנגדם המתקן בזו"ן דזמנים ודווקא על כהאי גוונא אמרינן שזו"ן דימים נתקן מאליו ולא צריך לומר תפלה או ברכה נוספת מיוחדת.

נר שלום

שרשרת של המשכת מוחין הרי בכך גרע את השרשרת כי תחסר תוליה אחת מהמערכת והיאך יבואו המוחין בתפלות שלמחרת בבקר מאליהן אם בערב שבת החסיר בתיקון הפרצוף ההוא.

עוד דע והבן כי כל דברים אלו היו נהירים לתנאים הקדושים ומהאי טעמא תיקנו לומר ברכה מעין שבע כפי שצפו ברוח קדשם שמאותו הזמן ואילך העולם צריך לאותו תיקון ולכן עמדו ותיקנו לברך ברכה זו אלא שבחכמתם ובתבונתם הלבישו את התקנה הזאת בטעם פשטי באומרם שהוא בגלל אותם המאחרים לבוא לבית הכנסת שהיו אז בשדות ועלולים לבוא לידי סכנה מהמזיקין.

גם על פי זה דע והבן שמאחר וזו"ן דימים נתקנים בכל יום ולא ישבות התיקון שלהם אפילו לרגע הרי שמוכרח הדבר שמאז תיקנו חז"ל לברכה זו ואילך צריך לומר בכל שבת ושבת ברכה מעין ז' בלא שינוי והבדל כי היא חוליה באותה שרשרת דתיקוני זו"ן דימים. ובאמת כל מה שנתנו טעמים חכמינו ז"ל הוא רק לסבר את אוזן פשוטי העם אבל הטעם הנסתר הוא העיקר שברכה זו נצרכת לברך אותה מידי שבת בשבת לא ישבותו עד סוף אלף הששי שהוא גמר תיקון העולמות ועולם הזה ואמירתה אינה תלויה בשום טעם וגורם.

ומעתה עם האמור לעיל נבוא לתשובת הרש"ש שהשיב לחכמי המערב כפי שהובאה בנהר שלום [דף ל"ב ע"ב] להבין דבריו לאשורם וז"ל: יום טוב דפסח [המתקנים בזו"ן דזמנים] שחל להיות בשבת [שם] נתקנים ממילא שלא על ידינו גם זו"ן דימים צריכים

ולמשל תפלת ערבית דיום טוב כיון שאנו מתפללים ערבית אם כן לא נצריך להתפלל תפלת ערבית דערב שבת בנוסף לתפלת ערבית דיום טוב כדי שזו"ן דימים יתוקן אלא אמרינן דאגב תפלת ערבית דיום טוב שאנו מתפללים ומתקנים בזו"ן דזמנים נתקן זו"ן דימים ממילא שלא על ידינו [היינו שלא על ידי תפלה מיוחדת לסבת].

[1234567]

לכן ברכה מעין ז' הנאמרת בכל ערב שבת כיון שאין כנגדה ברכה שכזאת בערבית דיום טוב אם כן בכהאי גוונא לא אמרינן שנתקנת מאליה אלא צריכים לאומרה אחר תפלת ערבית דיום טוב אבל בלי כוונות כיון דעיקר התיקון הוא בתפלות היום טוב וברכת מעין ז' טפלה אליהם, ואם ברכת מעין ז' תהיה נעדרת הרי שבהעדרה יהיו נעדרים חלק מתיקון זו"ן דימים והוא פגם ומעוות שלא יוכל לתקון.

הא למדת להשכיל שאם ימנעו ולא יאמרו ברכה מעין ז' אחר תפלת ערבית לצורך השלמת תיקון זו"ן דימים יהיה העיקר חסר בתיקון הזו"ן דימים כי התפלה וברכה מעין ז' והקידוש הם שלשלת אחד הקשורים בקשר א'.

ויתרה מזו תהיה שאם ימנעו עצמם ולא יאמרו הברכה מעין ז' זה יגרום שפרצוף רביעי שהוא החכמה דזו"ן דימים יפסק ולא יתוקן כיון שמחסיר תיקון החג"ת דחג"ת השייך לפרצוף השלישי וכל עוד שלא נתקן פרצוף השלישי בשלימות אי אפשר לפרצוף הרביעי להתתקן כי הפרצופים נתקנים על פי סדר המדרגה.

וצא וחשוב אם ימנעו מלומר הברכה מעין שבע שהיא חוליה אחת באותה

גר שלום

לומר ברכת מעין ז' [המתקנת בחג"ת דחג"ת דפרטוף ז"ל הימים] כשאר ימים טובים שחל להיות בשבת [שאז לכולי עלמא לריך לומר ברכת מעין ז' בלי פקפוק] אף על פי שנראה [שעל פי הפשט] שאין לה מקום [מקום דכתיב ליל שימורים הוא לה], מכל מקום [ועל פי הסוד] צריך לאומרה גם בליל פסח שחל להיות בשבת [וכיון שתכליתה להמשיך לנוק' חג"ת דחג"ת ואם לא יאמרה, מגרעות נתן ומעוות לא יוכל לתקן והכרח זה מוכרח הוא] כיון שהזכרה בתלמוד [בגמ'] שבת דף כ"ד ע"ב [היינו שההכרח הוא מזה שתקנה זו נתקנה על ידי חז"ל בגמרא שזידוע ידעו הם סודם של דברים וידעו להלביש את הטעמים הסודיים של אותה תקנה בדרך של פשט לסדר אומניהם של פשוטי העם כי אילו לא נתקנה תקנה זו על ידי חז"ל בודאי שלא היה לה קיום ע"פ הסוד לחייב לאומרה גם כן בערב פסח שחל להיות בשבת, ומאחר שהז"ל הם הם שתיקנו ברכת מעין ז' וכוונתם היתה אל סודם של דברים] ולא חילקו [לכן ממילא כיון שזכרה זו מתקנת בחג"ת דחג"ת ונלכדה היא בכל שבת ושבת לאומרה וכו' לכן לא חילקו] בין פסח [שלאומרה נאמר בו טעם פשטי של ליל שימורים הוא לה] לשאר ימים טובים [ששם הוסכם לכולי עלמא שצריך לאומרה] ואותו חילוק שכתב הר"ן [ושלא היה ח' מחכמי התלמוד שידעו את סוד ברכת מעין ז' שאין לעשות בה חילוק בין פסח לשאר ימים טובים וכל מה שיצא לחלק כיון שעשה את הטעם הפשטי שנכתב בגמ' לעיקר ולכן אין טעמו בנ"י ע"פ הסוד אלא] הוא מסברא [דנפשיה, שיצא לעשות חילוק בין פסח לשאר ימים טובים כיון שע"פ חכמי התלמוד שתקנו תקנה זו על פי הסוד אין לחילוק זה מקום כלל ועיקר] עכ"ל.

ודו"ק כי הרש"ש לא חולק ולא חשב לחלוק ח"ו על רבנו נסים זיע"א בסברא וקל וחומר שלא יצא כנגדו בפסק הלכה על דרך הפשט וכל כוונתו לומר שרק כחם

של התנאים והאמורים שתקנו תקנות בגמ' יש להן שורש ויסוד בסוד אבל תקנה או חילוק שנאמר בסברה על ידי הדורות הבאים שאחר חתימת התלמוד לא בהכרח שתהיה מבוססת ובנויה על פי הסוד וכגון הכא דרבנו נסים יצא לחלק בברכת מעין ז' בין פסח לשאר ימים טובים שעל פי הסוד אין מקום לחילוק זה ויצא לו חילוק זה כיון שסברתו בנויה על פי הפשט שלקח את טעם הפשטי ועשה אותו עיקר.

ואם כנים דברינו אלה מה מקום לתמוה כיצד הרש"ש חלק על הר"ן ובודאי שכל מי שיוצא לתמוה על הרש"ש בחושבו שחולק בהלכה ובסברא על הר"ן ידע נאמנה שכזאת לא היתה לעולמים לא מינה ולא מקצתיה.

וראיתי מרבתינו הפוסקים שכתבו דבשלמא אם הרש"ש היה חולק על הר"ן מתורת הסוד היו מחרישים אבל מאחר שהבינו שהרש"ש חלוק על הר"ן בסברא לכן קמו לתמוה עליו, אבל עתה שהתברר שכל מה שחלק עליו הוא שעל פי הסוד שאין לחלק בין פסח לשאר ימים טובים יודו המה שכל דבריו אמ"ת ושלום.

כי מי לנו גדול כמוהו בתורת הח"ן כי אף אם כל חכמי הדורות עד רבנו האריז"ל יהיו בצד אחד מכריע הוא את כולם.

כי הרש"ש הוא רבנו האריז"ל בעצמו ובכבודו שחזר בגלגול ושב לפענח כל סתום ממה שגילה למהרח"ו בגלגול שעבר.

ומהאי טעמא גם ראינו בכמה מקומות בעץ חיים שחלק על המהרח"ו זיע"א שהוא בעל השמועה וכך קבלה היא מחכמי המקובלים שבירושלים.

גר שלום

ועיניך לנוכח יביטו מה שכתב עליו אג"ן הסהר גאגין בהקדמתו לספר דברי שלום כתב עליו וז"ל: האדם הגדול בענקים ראש לעב ייגע ועוזו בשחקים גדול אדונינו ורב שר שלום וגדול ליהודים ידוע ומפורסם הן צדיק בארץ ישולם וכבר יצא מוניטין שלו בעולם לא קם כמוהו ממזרח וממערב עכ"ל. ודורות הבאים אחרינו אמרו שלא היה ולא יהיה ולא קם כמוהו בחכמת הקבלה עד זמנינו זה.

והיר"א שהיה בדורו רבן של כל המקובלים הספרדים והאשכנזים כאחד כתב בהקדמתו לספר עץ חיים וז"ל: וכבר ידוע כי כל תופס ומבקר ספר עץ חיים עם הגהות הרש"ש מחליט ואומר כי מי שלומד בלי הגהות שר שלום וז"ל עליו נאמר מצות אנשים מלומדה ויבלבל דעתו במעיין המבוכות כולה מקשה באין מבין מסיפא לרישא כשכור בלב ים עכ"ל. וכבר שמענו מהזקנים על גאון הקבלה בדור הקודם השד"ה וז"ל שהיה אומר כל פרשן שלא פירש על פי דרך הרש"ש הוא אינו מתורתו של רבנו האריז"ל.

והדברים עתיקים לדבר על גדלותו ועל כחו של הרש"ש להכריע בכל דבר וענין ויכלה הזמן מלספר בזה והמה לא יכלו.

ומעתה מה משקל יש להכריע היפך ממנו או להחליש דבריו אם נראה לכמה מן המקובלים שלא דרכו בדרכו. ואפילו גאון עוזנו החיד"א שהלכה כמותו בכל מקום ופסקיו חביב לן וכל דבריו כקילורין לעינים ורב גובריה ורב חיליה בכל מכמני התורה עם כל זה בהא לא נטה אורחנו כיון שהרש"ש היה רבו ונשמעים לרב.

עיינ בפאת השד"ה [חלק ב' דף רכ"ג] להגה"ק רבי שאול דויק הכהן ז"ל שכתב בזה וז"ל: מצאתי כתוב בספר תוכחות חיים פלאג"י [חלק ב' דף ל"ז ע"ב] שכתב שאמרו על רבנו הרש"ש זיע"א שההבטחה שהבטיח רבנו האריז"ל לתלמידיו כשהיה טובל בתוך המקוה כשהולכי'הו לקברו שאמר להם אם תזכו אבוא אליכם פעם אחרת כי בא להם הרב האריז"ל בגלגול מוה"ר הרש"ש זיע"א ¹²³⁴⁵⁶⁷ עיי"ש. נמצאנו למדים מזה שמורנו הקדוש הרש"ש זיע"א הוא גלגול רבנו האריז"ל וזה"ה ותלמידיו הם תלמידיו האריז"ל עכ"ל [מכתבי השד"ה].

וראיתי למהר"י צמח ז"ל אשר זכה לראות עין בעין את מהרש"ו זיע"א, ובהגה שכתב בהגה על עץ חיים על מה שכתב מהרח"ו שברכה מעין ד' היא מעין חזרת הש"ץ והוסיף לומר וז"ל: פירוש טעם זה [שנראה זו מעין חזרת הש"ץ] לפי שמציאותו לא נמצא כי אם בליל שבת לבד אפילו כשחל יום ראשון של פסח בשבת אומר אותו מה שאין כן כפי הפשט עכ"ל.

הנה לך שדעת מהר"י צמח ז"ל שאין לעשות חילוק בין שבת שחל להיות בערב פסח לשאר שבתות ודו"ק ותשכח שדבריו הם בדיוק נמרץ כדברי הרש"ש ושניהם בסגנון א' התנבאו.

ואתה דע לך כי גדול אדונינו הרש"ש להכריע לבדו בהאי סוגיא כיצד מוכרעת על פי הסוד ומה שהבאנו דברי מהר"י צמח הוא לחזק דברי החושבים שאולי רבנו האריז"ל רוח אחרת היתה עמו אבל לאו הכי הרש"ש הוא מרן מלכא בתורת הסוד והלכה כמותו בכל מקום.

נר שלום

לכפול הדברים כדי לדחות דבריו.

גם מה שראיתי לא' מגאוני דורינו שכתב שהרש"ש הקדוש שעלה מתימן רצה לעשות סגורין למנהג עירו בחו"ל וגם בזה לא ראיתי צורך להאריך לדון בזה כי כל שער בת עמי מכירים שכל דיבור קטן או גדול של הרש"ש היה על פי דברות רבנו האריז"ל ולא על פי מנהג תימן.

גם מ"ש הרב פתח הדביר שמנהגי בית אל נעתקו ונלקחו מספר הרה"ק שלמי ציבור עיין בשו"ת וישב הים שהשיב נכוחות דברים של אמת בטוב טעם לטענותיו ולא אכפול להביא דבריו.

ועל זה תוסיף את כל דברי רבותינו הפוסקים שפסקו שיש לומר ברכה מעין ז' בליל פסח שחל להיות בשבת מהם הרב אבודרהם בסדר התפלות מרן הבית יוסף [סימן תפ"ז] וכן רש"י בסידורו [סימן תל"ד] וכן הרב שבולי הלקט בהלכות פסח [וי"ט סימן כ"ט] וכן בתניא [סימן מ"ט] וכן באורחות חיים בהלכות שבת סדר תפלת ערב שבת [סימן י"א].

וכן בספר אלפסי זוטא להרמ"ע מפאנו ז"ל שמשמע מיניה שסובר שיש לומר ברכת מעין שבע בליל פסח שחל להיות בשבת.

והגאון הגדול הגר"ח פלאגי בלב חיים [חלק ב' סימן כ"ה] שדעתו נוטה לומר ברכה מעין ז'.

והרי"ח הטו"ב ריש גלותא דבבל שיצא שמעו שבקי הוא בכל מכמני התורה שכתב בשו"ת רב פעלים [חלק ג' סימן כ"ג]

ואף שכתב בספרו הנחמד ברכי יוסף [סימן תרמ"ג] וז"ל: ואני שמעתי שעל פי האריז"ל אין לומר ברכה מעין שבע בליל פסח עכ"ל.

ודו"ק שכנגד שמועה זו עומדים לנגדו דברי מהר"י צמח ז"ל שהיה נאמן ביתו של מהרש"ו בנו של מהרצ"ו שהעיד נאמנה שעל פי הסוד אין לחלק בין פסח לשאר ימים. ומסתמא ראה או שמע דבר זה ממהרש"ו כי אם היתה דעת מהרצ"ו ברורה והפוכה מזו בודאי שלא היה מהר"י צמח ז"ל מעלה על הגליון מה שכתב. וכן ראיתי קדוש מדבר הרמ"ע מפאנו ז"ל שהיה דור אחד אחר מהר"י צמח ז"ל שגם כן סבר שאין לחלק בין פסח לשאר ימים טובים.

והשמים עדי וסהדי במרומים שזעתי ונתחלחלתי לכתוב כדברים הללו שחלילה נראה כאילו ממעיטים מכבוד ג"ע החיד"א וה' הוא היודע שאין הכוונה בזה שהרי הוא מאיר דרכינו ואזלינן כוותיה כמעט בכל מקום ורק במקום שהרש"ש פסק בתר איפכא לא נותר לן רק להצדיק מעשה רב ולא לזולתו.

עוד תראה שאין מקום להרחיב לדחות את הרב החסיד מרן הראש"ל אג"ן הסה"ר כיון שמעיקרא חשב שהרש"ש זיע"א פסק בדרך הפשט ונעלם מעינו עין הברדלח שהרש"ש כל מאורי נפשו היתה להוציא טעמו על פי הסוד מאפלה לאורה.

וכבר העיר עליו הגה"ק הרב פתח עינים על הכונות [דף ע"ט ע"ד] שכל מה שניסה לדחות את הרש"ש הוא על פי הפשט. ועתה שהתברר שלא כן הדבר לא נצטרך

דברי סדר תפלת ערבית של פסח סימן תפ"ז **שלום** תיא

נר שלום

המברך ברכה זו בליל פסח שחל להיות בשבת אין כל חששא לברכה לבטלה ואדרבא על פי הסוד כל הנמנע מלאומרה מגרעות נתן וחסר הוא מתיקון הפרצופים העליונים והוא מעוות שלא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות ודי בזה לידע דברי אמ"ת ושלום.

לסמוך על דברי הרש"ש שכתב דבליל פסח שחל להיות בשבת אומרים ברכה מעין ז'. וכן פסק כה"ח סופר וסימן תפ"ז ס"ק כ"ב עיין עליו שם.

ועל זה תוסיף גם את דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שסתמו דבריהם ולא חילקו בין אמירת ברכה מעין ז' בפסח לבין שאר הימים ותמצא על נכון שכל

סעיף ד'

אנו אומרים הלל^א גמור בליל פסח מה שאין כן בשאר לילי ימים טובים
[שעה"כ דף פ"א ע"ב].

נר שלום

וכן הוא **ובפסיקתא דרב כהנא** [פסקא
לחכונה לסוכות] כתב וז"ל: אתה מוצא כל
שבעת ימי החג אנו קורים בהם את ההלל
אבל בפסח אין אנו קורים בהם את ההלל
אלא ביום טוב ראשון ולילו עכ"ל.

ובילקוט שמעוני [פרשת אמור] כתב כן
עיי"ן עליו, וכן הוא באבודרהם הביא את
מסכת סופרים לסמוך עליה וכתב שגם ליל
פסח נחשב בכלל הי"ח ימים אלו.

ובספר מאה שערים לרבנו יצחק בן
גיאת ^{אוצר החכמה} בהלכות הלל כתב וז"ל: בירושלמי
תני בשמונה עשר יום ולילה אחד היחיד
גומר בהם את ההלל וכו' עכ"ל.

וכן בספר המנהיג בהלכות הלל [סימן כ"ח]
כתב כן. וכן הוא בשבולי הלקט [סימן קע"ד]
כתב כן.

והרשב"א בחידושים על הגמ' ברכות
[דף י"א ע"ב] כתב להרחיב האי סוגיא וחתם
דבריו שעיקר התקנה לצאת ידי חובה
בקריאת ההלל בלילו של הפסח הוא
דווקא בבית כנסת ולא בבית וז"ל: ומכל
מקום למדנו מכאן להלל שבלילי פסחים
שמברכין עליו וכן נהגו קצת מן הרבנים
האחרונים, אבל הגאונים ז"ל כרב צמח
ורב יוסף ורב יצחק בן גיאת זצ"ל הסכימו
שאין מברכין עליו עכשיו בהלל שקורין
בבית מפני שחולקין אותו באמצע, וכתב

(א) **אומרים הלל גמור.**
איכא יומא חדא דגמרינן ביה ההלל
בברכה ויום מיוחד זה הוא בליל פסח.
ואיכא טעמא על דרך הפשט ועל פי הסוד.
לכן יש לידע מקור מנהג זה אחרי שדין
זה לא נזכר בש"ס וברי"ף והרמב"ם לכן
יש לישא וליתן ולידע מקור הדין ומשם
באר"ה לבאר סוד אמירתו דווקא בלילה
בליל פסח.

איתא בתוספתא סוכה [פרק ג' הלכה ב']
י"ח יום בשנה ולילה אחת קורין בהן את
ההלל ואלו הן: שמונת ימי חג ושמונת
ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח
ולילו ויום טוב של עצרת עכ"ל.

ובמסכת סופרים [פרק כ' הלכה ט'] גם כן
כתב למנות י"ח הימים בשנה שגומרים
בהם את ההלל וכתב למנות ביניהם גם את
לילו של הפסח עיי"ן עליו שם.

ובירושלמי גמ' סוכה [פרק ד' הלכה ה'] גם
כן מנה הי"ח ימים וז"ל: תניא שמונה
עשר יום ולילה אחד קורין בהם את ההלל
בכל שנה, שמונת ימי החג ושמונה ימי
חנוכה ויום טוב של עצרת ויום טוב של
פסח ולילו עכ"ל.

ובפני משה על הירושלמי [קס] פירש
וז"ל: תני י"ח יום ולילה אחד, קוראים
ההלל אחר התפלת בבית כנסת וגומרים
אותו עכ"ל.

נר שלום

רב עמרם משמיה דרב צמח ומה שאמרו רביעי גומר עליו את ההלל לומר שאינו מדלג כדרך שהוא מדלג בראש חרש, והא דתנן בפרק [נא סימן] כל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו הא אמר רבי יוחנן שאין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בהן חוץ, ויש לנו כיוצא בה ברכה אחרונה של קריאת שמע, וכן השיב רב האי ז"ל בתשובה שהדברים כמו שאמר רב צמח שאין מברכין עליו בליל פסחים לגמור ואין אנו קורין אותו בתורת קוראין אלא בתורת אומרים שירה שכן שנינו רבן גמליאל אומר וכו' ובסופה לפיכך אנו חייבים להודות להלל לאלהינו ולומר לפניו הללויה כך היא שנויה משנתינו וכן מנהג כל ישראל ולפיכך אם בא אדם לברך משתקין אותו, ויפה אומר שיש טעון ברכה אחריו כזה ואין טעון לפניו קריאת שמע שאין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על קריאת שמע ואף על פי כן הרי מברכין לאחריה אמת ויציב וזו ודאי ברכה שלאחריה שהרי על כל פרק ופרק אומרים אמת ועל חותמה שהיא פרשת ציצית אומרים אמת ויציב ממצרים גאלתנו, ויפה אמר נמי שאין למדין מן הכללות, וכיון דכולי עלמא כך הוא דבר וכך ירשו ישראל מאבותיהן אין למדין מן הכלל הזה לדחות מעשיהן עד כאן לשון התשובה. ולמדנו ממנה שכן הוא הסכמתן בדבר זה, וכן רבותינו בעלי התוספות מסכימין לסברא זו מפני שחולקין אותו באמצע דהיאך איפשר שמפסיקין בו באכילה ושתייה ומברכין עליו בתחלתו לגמור שהרי אפילו בימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל אין מפסיקין בו אלא מפני הכתוב, ורבנו תם

[אמר החכם]

ז"ל לא היה מברך עליהן, וכן המנהג ואמרינן בירושלמי אם הלכה רופפת היא בידך ראה היאך הצבור נוהג ונהוג כן, ובודאי אלו רצה לקרות כולו בבת אחת בבית הכנסת או בביתו אז חייב לברך עליו כההיא כמסכת סופרים ודירושלמי. תניא בתוספתא בפרק ערבי פסחים בני העיר שאין להם מי שיקרא את ההלל הולכין לבית הכנסת וקורין פרק ראשון הולכין אוכלין ושותין חוזרין ובאין וגומרין את כולו אם אי אפשר להם כן גומרין את כולו. ולפי הסכמה זו של גאוני עולם ז"ל נראה פירוש הירושלמי שכתבתי למעלה דהכי קאמר שנייה היא שאם שמעה בבית הכנסת יצא והלכך עיקר תקנת קריאתו בבית הכנסת היה ולא בבית ובקריאת בית הכנסת הוא שתקנו לברך שהיא עיקר התקנה ומצות הקריאה אבל בבית לא, וכן בדין הוא שאלו מי ששמעה בבית הכנסת יצא ואינו מברך על שלחנו ומי שלא שמעה בבית הכנסת גומר על שלחנו ומברך יאמרו שנים בבית אחד זה קורא ומברך וזה קורא ואינו מברך, הלכך ברכת גאלנו לאו סמוכה היא ולפיכך פותח בה בברוך, עכ"ל.

ובתוספות פסחים [דף ק"ד ע"ב] הביא קושית הירושלמי ברכות [פרק א' הלכה ה'] על מאי דאמרינן שברכה אחר פסוקים אין צריך לפתוח בברוך כיון שבלא פתיחה ניכרת התחלה ופריך הירושלמי והרי גאולה [פירוש אשר גאלנו] דסמוכה לברכה דקריאת ההלל. ומשני [ומתקן] שנייא היא הלל אם שמע בבית כנסת יצא פירוש שהיו קורין הלל בלילי פסח בבית כנסת כדאיתא במסכת סופרים וכו' עכ"ל.

נר שלום

בנינו עבדים למצרים.

ועתה שהוצאנו ביד חזקה משיעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול ולכן התקדש הלילה הזה מכל הלילות כי שימורים הוא לכל בני ישראל לדורותם.

וכיון שתחילת גאולתן בערב תקנו לומר הלל בערב כדי לקלס לשבח לפאר ולרומם את שמו של מי שעשה נסים לאבותינו וממצרים גאלם.

עיינ בגמ' ברכות [דף ט' סע"א] אמר רבי אבא מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב [והיינו שכבר מחלות ואיך נתנו המלכים רשות לעם ישראל ללכת ממלכים] שנאמר הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה. וכשיצאו לא יצאו אלא ביום שנאמר ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה ¹²³⁴⁵⁶⁷ ע"כ.

והלל שנאמר בהגדה הוא אינו משום חובת מצות הלל אלא לשם שירה והידור הכוסות לכן נחלק הוא לשני חצאים באופן שחציו הראשון נאמר בסוף ההגדה ותיכף אחריו שותים כוס שניה וחציו השני נאמר על כוס רביעית אחר ברכת המזון.

ובטורי אבן על מגילה [דף י"ד ע"א] עיין עליו שכתב כן דאמירת הלל בליל פסח הוא משום הנס של יציאת מצרים.

ועתה שבעוונותינו הרבים חרב בית המקדש ואין אנו מקריבין לפניו קרבן ואין אוכלים מהפסחים בחבורות איש שה לבית אבות אלא שיח שפתותינו מכל מקום עיקר חובת מצות אמירת הלל נשאר ואומרים אותו בברכה בבתי כנסיות אחר תפלת ערבית.

הנה לך מנהג עוד מזמן התנאים שנהגו לקרוא ההלל בברכה בליל פסח והיא עיקר אמירת ההלל בלילה הזה כדאיתא בגמ' פסחים [דף כ"ה ע"ב] הראשון [היינו ליל פסח הראשון] טעון הלל באכילתו. מנא הני מילי. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק אמר קרא השיר יהיה לכם כליל התקדש החג ויטעיה ל' כ"ט] לילה המקודש לחג [מכאן למדים] לילה המקודש לחג [שכן איכא איסורי יום טוב הוא:] טעון הלל [מה שאין כן] לילה שאין מקודש לחג [שהוא פסח שני שאינו נקרא חג] אין טעון הלל ע"כ.

עוד בגמ' פסחים [דף פ"ה ע"ב] אמר רב משום רבי חייא כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא [הפסח גדולו רק כזית וההלל שוכר את האג] ע"כ.

וכוונת הגמ' לומר כיון שהיו רבים הנמנים על קרבן פסח אחד ובחלוקת הבשר מספיק היה רק כזית לכל אחד אולם את ההלל היו אומרים אותו בקול גדול ודומה הדבר כי פוקעין הגגות מגודל ההמולה על אף שהפסח שיעורו קטן.

נמצא על פי האמור שההלל הזה שהיה נאמר ברוב עם וברוב שמחה על הגגות בלילה אכילת קרבן פסח אינו ההלל שנאמר בתוך ההגדה שהרי כבר כתבנו בשם התוספתא והירושלמי ומסכת סופרים שיש הלל שנקרא בלילה בברכה נמצא שאינו הוא שנאמר בתוך ההגדה אלא בעת אכילת קרבן פסח. וקריאה נאמנה זו נאמרת יען כי בליל זה היתה התחלת גאולת ישראל שיצאו ממצרים מכור הברזל ואילולי מכת בכורות דעליה כתיב ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ היינו אנחנו ובנינו ובני